

AİLE ARABULUCULUĞU EĞİTİMİ: İNGİLTERE ÖRNEĞİ

Family Mediation Training: The Example of England

Dr. Öğr. Üyesi Erhan FIRAT*

Öz: Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan arabuluculuğun aile uyuşmazlıklarının çözümünde tercih edilen aile arabuluculuğu mukayeseli hukukta başarılı bir şekilde uygulanmaktadır. Bu yöntemin başarılı bir şekilde uygulanmasının birçok sebebi olsa da aile arabulucusunun eğitimi bu anlamda büyük önem arz etmektedir. Bilindiği üzere, arabuluculuk yöntemi başlı başına bir eğitim gerekmektedir. Ancak arabuluculuğun bu türünde temel arabuluculuk eğitiminin gereksinimlerinden başka birtakım ek eğitimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemiz açısından bugün itibarıyla aile arabuluculuğuna ait müstakil olarak bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla aile arabuluculuğuna dair herhangi bir ek eğitim de yoktur. Ancak aile arabuluculuğu konusunda çok sayıda çalıştay yapıldığı, kongre ve seminerler düzenlendiği görülmektedir. İngiltere aile arabuluculuğunu profesyonel düzeyde uygulayan ve bu konuda öncü olmuş ülkelerden biridir. Aile arabuluculuğun bu ülkede gerek eğitim anlamında gerekse uygulama anlamında kurumsal bir kimliğe kavuştuğu öteden beri bilinmektedir. Biz de çalışmamızda aile arabuluculuğu eğitimi konusunu İngiltere üzerinden ele almanın yararlı olacağı kanaatiyle bu ülke özelinde konuyu inceledik. Ülkemiz açısından ise çalışmanın bu konu ile ilgili yapılacak hukuki düzenlemelere bir fikir verebilmesini temenni etmekteyiz. **Anahtar Kelimeler:** Arabuluculuk, Arabuluculuk Eğitimi, Aile Arabuluculuğu, İngiltere Örneği.

Abstract: Family mediation, which is one of the alternative dispute resolution methods, is preferred in the resolution of family disputes and is successfully applied in comparative law. Although there are many reasons for the successful implementation of this method, the training of the family mediator is of great importance in this sense. As it is known, the mediation method requires training in itself. However, this type of mediation requires additional training beyond the requirements of basic mediation training. As of today, there is no separate legal regulation on family mediation in our country. Therefore, there is no additional training on family mediation. However, it is seen that many workshops, congresses and seminars are organized on family mediation. The UK is one of the pioneer countries in implementing family mediation at a professional level. It has long been known that family mediation has gained an institutional identity both in terms of education and practice in this country. In our study, we believed that it would be beneficial to address the issue of family mediation training in England, and examined the issue specifically in this country. In terms of our country, we hope that the study will be able to give an idea to the legal regulations to be made on this issue.

Keywords: Mediation, Mediation Training, Family Mediation, England Example.

* Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, efirat@erzincan.edu.tr
ORCID: 0000-0001-6910-7453.

Makale Geliş Tarihi: 24.06.2024, Makale Kabul Tarihi: 11.10.2024

GİRİŞ

Arabuluculuktan beklenen faydanın sağlanabilmesinin için arabulucunun yeterli bilgi ve deneyime sahip olması gerekmektedir. Bugün itibariyle mukayeseli hukukta olduğu gibi ülkemizde de arabuluculuk faaliyeti belirli şartları sağlayan kişiler tarafından yürütülmektedir. Bu anlamda yürürlükte bulunan 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK)¹ ve Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği (HUAKY)² arabuluculuk yapabilmek için gerekli olan kayıt ve eğitim şartlarını belirlemiştir.

Hukumumuzda arabuluculuk yapabilmeyen koşulu Arabuluculuk Daire Başkanlığı tarafından tutulan arabulucular siciline kayıt olmaktır (HUAK m. 19/1 ve m. 20/3). Bunun için ise T.C vatandaşı, tam ehliyetli, mesleğinde en az beş yıllık kıdeme sahip hukuk fakültesi mezunu, terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olmayan, hakkında kasten işlenmiş suçlardan 1 yıl veya daha fazla, belli suçlardan ise herhangi bir mahkûmiyet kararı bulunmayan, arabuluculuk eğitimini tamamlamış, bakanlıkça yapılan yazılı sınavda başarılı olmuş kişiler bu hakka sahip olabilmektedir (HUAK m. 20/2). Arabuluculuk eğitimi konusunda ise altmışsekiz saati teorik ve onaltı saati uygulamalı olmak üzere toplamda 84 saatlik temel arabuluculuk eğitimini tamamlamak gerekmektedir (HUAKY m. 32/2).

Arabuluculuk Daire Başkanlığı arabulucuların sicilini tutmak dışında arabulucuların uzmanlık alanlarını ve uzmanlığa ilişkin usul ve esasları belirleme konusunda da yetkili kılınmıştır (HUAK m. 6/3; HUAKY m. 8/3). Bu kapsamda Arabuluculuk Daire Başkanlığınca, genel uzmanlık alanları olarak iş hukuku, ticaret hukuku ve tüketici hukuku belirlenirken banka ve finans hukuku, sigorta hukuku, inşaat hukuku, fikri ve sınai haklar hukuku, enerji hukuku ve spor hukukuna yönelik özel uzmanlık alanları oluşturulmuştur.³ Örneğin iş hukukunda uzmanlık eğitimi, en az onsekiz saati teorik ve onsekiz saati uygulamalı olmak üzere en az otuzaltı ders saatinden oluşmaktadır. Teorik eğitim iş hukukunda arabuluculuğa elverişli olan ve olmayan uyuşmazlıklar, iş hukukunda dava şartı olarak düzenlenen arabuluculuk süreci ve iş hukuku konularını kapsarken; uygulama eğitimi somut olay çözümü şeklinde en az iki defa arabulucu rolüyle uygulama yapılması, bu esnada diğer arabulucuların uyuşmazlık senaryosunda taraf veya taraf vekili olarak rol alması ve arabuluculuk becerilerini geliştirmelerini sağlayacak uygulama gözetimi ile arabuluculuk bürolarıyla irtibat kurulması, UYAP Arabulucu Portalının kullanılması, taraflara arabuluculuk toplantısına davet yazısı gönderilmesi, arabuluculuk süreci ile ilgili tutanakların ve özellikle de son tutanağın yazımına ilişkin faaliyetleri içermektedir.⁴

¹ R.G. 22.06.2012 T., S. 28331.

² R.G. 02.06.2018 T., S. 30439.

³ <https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7102020163604arbuzm.pdf>, s.e.t: 20.04.2024.

⁴ <https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/3112020132219ishukukundauzmnarb.pdf>, s.e.t: 20.04.2024.

Aile uyuşmazlıklarının çözümü için tercih edilecek aile arabuluculuğu açısından konuyu ele aldığımızda Arabuluculuk Daire Başkanlığı ne genel uzmanlık alanı ne de özel uzmanlık alanı olarak aile arabuluculuğu eğitiminin içeriğini henüz belirlemiş değildir. Kaldı ki, aile uyuşmazlıkları bugün itibariyle dava şartı arabuluculuk kapsamında da değildir. Bugün itibariyle aile uyuşmazlıklarında arabuluculuk faaliyetini yerine getirecek arabulucular için temel arabuluculuk eğitimi almış olmaları yeterlidir. Ancak mukayeseli hukukta aile arabulucusu olabilmek için oldukça detaylı eğitimden geçmek gerekmektedir.⁵ Aslında bu durumun temel nedeni aile uyuşmazlıklarının diğer hukuki uyuşmazlıklardan bazı açılardan farklılaşmasından kaynaklanmaktadır. Zira aile uyuşmazlıkları birbirine bağlı ve devam eden ilişkilere sahip olan kişileri içermekte, üzüntü verici duygular bağlamında ortaya çıkmakta ve bu duyguları arttırmakta, boşanma ve ayrılığın ailenin tüm üyeleri, özellikle çocuklar üzerinde etkisi olmaktadır.⁶ Dolayısıyla aile uyuşmazlıklarının çözümü için arabuluculuk yönteminin uygulanmasında arabulucuların temel arabuluculuk eğitimi dışında ek eğitimler alması gerektiği açıktır.

Çalışmamızda aile arabulucusunun İngiltere’de nasıl bir eğitime tabi tutulduğu üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda özellikle İngiltere’nin tercih edilmesi bu ülkede aile arabuluculuğunun uzunca bir süredir uygulandığı, müessesenin kurumsal bir kimlik kazandığı ve aile arabuluculuğunda detaylı bir eğitim sürecinin olduğudur.⁷ Dolayısıyla çalışmamızda uzunca bir süredir ülkemizde gündemde olan aile arabuluculuğunun müstakil olarak düzenlenmesi durumunda aile arabulucularının tabi olacakları eğitimin içeriği konusunda fikir vermesi amaçlanmaktadır.

I. AİLE ARABULUCULUĞU NEDİR?

Hayatımızı devam ettirdiğimiz ve içerisinde bulunduğumuz toplumun temelini bilindiği üzere “aile” oluşturur. Toplum ise bu en küçük

⁵ Bu anlamda Almanya örneği için bkz. <https://www.bafm-mediation.de/ausbildung/ausbildungsrichtlinien/ausbildungsordnung-der-bafm-fur-familien-mediation/>, s.e.t: 08.06.2024. Fransa örneği için bkz. Cem Özcan, “Fransız Hukukunda Aile Arabuluculuğu”, Y. 5, S. 9, Haziran 2017, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, s. 387-389.

⁶ Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R (98) 1 of the Committee of Ministers to Member States on Family Mediation, m. 5, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804ecb6e>, s. 14, s.e.t: 20.04.2024; Mehmet Tiryaki (Editör), Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Sempozyumu, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara, 2006, s. 109; Mustafa Serdar Özbek, “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “Aile Arabuluculuğu” Konulu Tavsiye Kararı”, C. 7, S. 2, 2005, DEÜHFD, s. 73; Erhan Fırat, Aile Arabuluculuğu, EBYÜSBE, (Dan: Prof. Dr. İbrahim Özbay), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzincan, 2021, s. 52.

⁷ Bkz. aşağıda II ve III nolu başlık.

sosyal birimlerin, yani ailelerin bir araya gelmesinden oluşur.⁸ Evrensel bir müessese olan aile insan unsuru sebebiyle doğal bir bağı ifade ederken hukukun içerisinde yer alması sebebiyle de hukuki bir bağı ifade eder.⁹ Ancak bu kavramın içerik ve kapsamı zamana ve mekâna göre değişiklik göstermektedir. Nitekim, ailenin sosyal bir gerçeklik olduğunu düşünen ve kabul eden kanun koyucu, yürürlükte bulunan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda tanımını yapmamıştır.¹⁰ Fakat kanun koyucu bu müesseseyi dar, geniş ve en geniş anlamda olmak üzere bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur.¹¹

Herhangi bir kültürde var olan uyuşmazlık çözüm türleri ve toplumun benimsediği tercihler, bir yandan insanların yaşadığı idealleri, kendileriyle ilgili algılarını ve başkalarıyla olan ilişkilerinin niteliğini yansıtırken; diğer taraftan insanların aralarındaki çatışmayı önlemek, bastırmak veya dostane bir şekilde çözmek isteyip istemediklerini de gösterir.¹² Aile uyuşmazlıkları açısından konuyu ele aldığımızda eşlerin karşılıklı söz vererek başladıkları bir ilişkinin sonlanması, onların hayatında oldukça travmatik bir durum olup, bu travma birçok etkene bağlı olarak eşler açısından farklı seviyelerde deneyimlense de, genel olarak aile üyelerinin tamamı üzerinde negatif bir atmosfer oluşturur.¹³ Nitekim boşanma veya ayrılık, tüm aile üyeleri özellikle de çocuklar için acı verici bir süreçtir ve bu sebeple ayrılan eşler, evliliklerinde meydana gelen bozulmanın yarattığı duygusal stresle başa çıkmalarının yanı sıra, yaşamlarındaki önemli hususları yeniden düzenlemeye başlamaları da gerekmektedir.¹⁴ Bu anlamda arabuluculuk, ailenin dağılmasının hem duygusal hem de hukuki boyutlarının tanınması açısından benzersizdir.¹⁵

Aile arabuluculuğunun, boşanma sürecinde uygulanabilecek özel bir müdahale şekli olduğu ve genelde, boşanan eşlere hem evliliğin psikolojik olarak sona erdirilmesi hem de ebeveynlerin sorumlulukları ve ekonomik yönleri üzerinde anlaşma yaparak anlaşmazlıklarını yargı sistemi dışında

⁸ Turgut Akıntürk/Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku C. II, Yenilenmiş 20. bs., İstanbul, 2017, s. 3; Aile kavramı için ayrıca bkz. Hüseyin Hatemi/Burcu Kalkan Oğuztürk, Aile Hukuku Ders Kitabı, 5. bs., İstanbul, 2016, s. 3.

⁹ Bilge Könezoglu, Aile ve Ailenin Korunması, (Dan: Doç. Dr. Şebnem Akipek), AÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 2.

¹⁰ Bilge Öztan, Aile Hukuku, 6. bs., Ankara, 2015, s. 3.

¹¹ Akıntürk/Ateş, s. 5-6; Öztan, s. 3-4.

¹² Jerold S. Auerbach, Justice Without Law?, Oxford University Press, New York, 1983, s. 3. Bkz. Marian Roberts, Mediation in Family Disputes Principles of Practice, 4. Ed., Ashgate, 2014, s. 1; Fırat, Aile Arabuluculuğu, s. 18.

¹³ İl Sunay, "Aile Arabuluculuğu Family Mediation", Toplum ve Sosyal Hizmet, C. 20, S. 1, Nisan 2009, s. 23.

¹⁴ White Paper, Looking to the Future Mediation and the Ground for Divorce, The Government's Proposals, April 1995, s. 37.

¹⁵ Ann L. Milne/Jay Folberg/Peter Salem, The Evolution of Divorce and Family Mediation An Overview, Folberg, J., Milne, Ann L., Salem, P.(eds.), Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications, New York, 2004, s. 3.

çözmelerine yardım etmeyi amaçladığı ifade edilmektedir.¹⁶ Ayrıca bu müessesenin, boşanma veya ayrılık aşamasındaki ebeveynlerin bu sürece en az zararla girmelerine yardımcı olduğu ve mahkemeye alternatif bir yol olduğu belirtilmiştir.¹⁷

Aile problemlerinin çeşitli oluşu ve konunun çok yönlü olması doğal olarak aile arabuluculuğu sürecinin zorlu bir süreç olduğunu gösterse de gelişmiş ülkelerde bu sürecin kendine özgü profesyonel yaklaşımla ele alınması, başarılı sonuçlar elde edilmesini sağlamıştır.¹⁸ Ancak şu hususu belirtmekte fayda vardır: batıda aile arabuluculuğu hukuk, sosyal hizmet, psikoloji ve diğer çeşitli profesyonel alanların uygulayıcılarından oluşan özel bir müdahale biçimi olarak ortaya çıkmıştır.¹⁹ Dolayısıyla arabuluculuğun bu türünün disiplinler arası bir alan olduğu kabul edilmektedir.²⁰

Aile arabuluculuğu denildiğinde ilk akla gelen boşanma veya ayrılığın gerçekleşmesi üzerine meydana gelen problemlerin çözümünde kullanılan bir yöntem olduğudur. Örneğin Erickson/Erickson'a göre aile arabuluculuğu eşlerin boşanma veya ayrılığın pratik ve duygusal sorunlarını, düşmanca ve rekabetçi bir şekilde değil, karşılıklı ve işbirlikçi bir şekilde çözdüğü bir iletişim sürecidir.²¹ Ancak günümüzde mukayeseli hukukta yer alan başka örneklerle bakıldığında durumun böyle olmadığı görülmektedir. Bir başka deyişle, aile arabuluculuğu aile birliğinin devamı süresince meydana gelen uyuşmazlıkların çözümünde de uygulanması mümkün olan bir yöntemdir. Mukayeseli hukukta evlilik arabuluculuğu (marital mediation) adı verilen ve aile arabuluculuğunun başka bir türü olan yöntem bu duruma örnek olarak gösterilebilir.²² Zira evlilik arabuluculuğu evliliğinde sorunlar veya zorluklar

¹⁶ Sara Molgora/Sonia Ranieri/Giancarlo Tamanza, "Divorce and Coparenting: A Qualitative Study on Family Mediation in Italy", *Journal of Divorce & Remarriage*, 55:4, 2014, s. 302. Phear'a göre; "aile arabuluculuğu, çekişmeli olmayan ve gönüllü bir uyuşmazlık çözüm sürecidir." (W. Patrick Phear, "Family Mediation: A Choice of Options", *The Arbitration Journal*, Vol. 39, No. 1, March 1984, s. 29). Aile ilişkilerindeki bozulmayla yüzleşmeleri için eşlere destek sunmak ve bunun sonucunda ortaya çıkacak yeni ilişkinin yeniden düzenlenmesinde işbirliğini teşvik etmekte aile arabuluculuğun amaçları arasında yer almaktadır (Federica Giardini, "Joint Custody of Children on Separation and Divorce: The Current Law in Italy: An Overview of the Law and How It Is Applied", *Int'l Surv. Fam. L.* 227, 2014, s. 242).

¹⁷ Yasemin Güllüoğlu Altun, "Family Mediation (System Overview)", *IJTIHALD Journal On Legal and Economic Studies*, Vol. 08 / No. 04, Year 2019, Serial Number:22, s. 3.

¹⁸ Sunay, s. 25.

¹⁹ Dolores Blonde, "Family/Divorce Mediation- A Responsive Process", *Canadian Community Law Journal*, Vol. 7, 65, 1984, s. 66.

²⁰ Joan B. Kelly, "Issues Facing the Family Mediation Field", *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol. 1: 37, 2000, s. 37.

²¹ Stephen K. Erickson/Marilyn S. McKnight Erickson, *Family Mediation Casebook, Theory and Process*, Brunner/Mazel Publishers, New York, 1988, s. 2.

²² Bkz. Erhan Fırat, "Evlilik Arabuluculuğu", *Y.13, S. 49, Ocak 2022, TAAD*, s. 371-388; John Fiske/Ken Neumann/ Laurie Israel /Susan K. Boardman, "Marital Mediation:

yaşayan, ancak birlikte yaşamayı tercih eden, sorunlarını yapıcı bir şekilde ele alan, çatışmayı çözebilme öğrenmek isteyen ve nihayetinde boşanmak istemeyen çiftlere yönelik bir arabuluculuk sürecidir.²³

Aile arabuluculuğu modern anlamda ilk örneklerini Amerikan hukuk sisteminde göstermiştir.²⁴ Ancak Amerika’da “aile arabuluculuğu (family mediation)” terimi yerine “boşanma arabuluculuğu (divorce mediation)” teriminin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Amerika’da boşanma arabuluculuğu yaygın olarak kullanılsa da Avrupa ülkelerinde ise aile arabuluculuğu terimi kullanılmaktadır.²⁵ Kanaatimizce de aile arabuluculuğu teriminin tercih edilmesi daha doğru bir yaklaşımdır. Zira aile arabuluculuğunda sadece eşlere değil çocuklara da yardım edilmesi amaçlanmaktadır. Diğer taraftan, evli olmaksızın fiili birliktelik yaşayanların boşanma arabuluculuğuna ihtiyacı bulunmamaktadır.²⁶ Bu kişilerin aile arabuluculuğuna ihtiyaç duymaları ise mümkündür. Örneğin fiili birliktelik yaşayan ebeveynlerin çocukları ile ilgili kararlar alırken aile arabuluculuğundan yararlandığı mukayeseli hukukta belirtilmektedir.²⁷

Günümüzde yapılan tanımlamalarda da artık boşanma arabuluculuğundan ziyade aile arabuluculuğu teriminin kullanıldığı, içerik olarak daha geniş bir perspektiften konunun ele alındığı görülmektedir. Örneğin Goodman aile arabuluculuğunu ayrılık ve boşanmadan sonra ortaya çıkan uyuşmazlıkları çözmenin bir yolu olarak ifade etmişse de bu müessesenin günümüzde ebeveynle görüşme, çocuk-ebeveyn arası uyuşmazlıklar, yaşlı veya ciddi hastalığı olan akrabalara bakım uyuşmazlıkları gibi uyuşmazlıkların çözümünde de kullanımının giderek

An Emerging Area of Practice” (May 2009), <https://mediate.com/marital-mediation-an-emerging-area-of-practice/>, s.e.t: 26.04.2024; Alison Taylor, *The Handbook of Family Dispute Resolution, Mediation Theory and Practice*, Jossey-Bass, 2002, s. 293 v.d.

²³ Angela Salvari Green, “What is Marital Mediation or Mediation To Stay Married?”, August 2009, <https://mediate.com/what-is-marital-mediation-or-mediation-to-stay-married/>, s.e.t: 26.04.2024.

²⁴ Abdurrahman Kavasoglu/Tansu Gündoğdu, “Aile Arabuluculuğunun Tarihi Gelişimi ve Ülkemizdeki Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi”, C. 11, S. 2, Y. 2021, SDÜHFD, s. 773.

²⁵ Lisa Parkinson, *Aile Arabuluculuğu*, (Sorumlu Editör: Fatma Yonca Yücel), TC. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı, Ankara, Ocak 2018, s. 9.

²⁶ Parkinson, s. 9. Ayrıca bkz. Yasemin Güllüoğlu Altun, “ Ailenin Korunması Açısından Aile Arabuluculuğu Düzenlemesine Genel Bakış”, II. Uluslararası İnsan Hakları Sempozyumu Ailenin Korunması Hakkı Bildiriler Kitabı, Tihek, Ankara, 2020, s. 502-503. Aile arabuluculuğunun sadece anne-baba ve çocukları değil, diğer aile üyeleri olan büyük anne ve baba, kardeşler, kuzenleri de içine alması gerektiği yönünde bkz Yasemin Güllüoğlu, “Aile Arabuluculuğu (Family Mediation)”, *İdeal Hukuk Dergisi*, Yıl 4. S. 13, 2015, s. 101-102.

²⁷ Joan K. Raisner, *Mediation with Never Married Parents*, Folberg, J., Milne, Ann L., Salem, P.(eds.), *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York 2004, s. 283-303.

arttığını belirtmektedir.²⁸ Yine İngiltere’de faaliyet gösteren ve önemli bir kuruluş olan Aile Arabuluculuğu Konseyi (Family Mediation Council) Aile Arabulucularına Yönelik Uygulama Kuralları (Code of Practice for Family Mediators) başlıklı hukuki düzenlemede şu şekilde bir tanımlama yapılmıştır (m. 1.3):²⁹

“Arabuluculuk, aile ilişkilerinde bozulma, değişim, geçişler veya anlaşmazlıklar yaşayan kişilerin, çift veya diğer aile üyeleri olsun veya olmasın, birbirleriyle daha iyi iletişim kurmalarına ve genellikle ayrılık, boşanma, çocuklar, finans veya mülkiyetle ilgili konuların bir kısmı veya tamamı hakkında müzakere yoluyla üzerinde anlaşmaya varılmış ve bilgilendirilmiş kararlara ulaşmalarına yardımcı olmak üzere tarafsız bir üçüncü kişiyi, bir arabulucuyu görevlendirdikleri bir süreçtir.”

Tanımı incelediğimizde yukarıda bahsettiğimiz durumların yer aldığını görmekteyiz. Örneğin aile ilişkisinin sadece sona ermesinden bahsedilmemiş bunun yanı sıra bu ilişkide meydana gelen bozulma, değişim veya geçiş yaşanması halinde de aile arabuluculuğunun tercih edilebileceği öngörülmüştür. Diğer taraftan, aile kavramı çok daha geniş ele alınarak eşler ve çocuklar dışında diğer aile üyelerinin de arabuluculuk faaliyetinin öznesi olabileceği belirtilmiştir. Bu duruma mukayeseli hukukta aile arabuluculuğunun alt türü olan “yaşlı arabuluculuğu (elder mediation)”nu örnek olarak gösterebiliriz. Yaşlı arabuluculuğu profesyonel olarak eğitilmiş bir yaşlı arabulucunun, insanların aile yaşamı boyunca sıklıkla meydana gelen sayısız değişim ve stresi ele almada, tartışmaları kolaylaştırmada onlara yardımcı olduğu işbirliğine dayalı bir yöntemdir. Bu yöntem genel olarak yaşlılar, aile üyeleri, arkadaşlar ve destek vermeye istekli diğer kişiler dâhil olmak üzere çok sayıda katılımcıyı içermektedir.³⁰ Öte yandan tanım içerisinde “eş” kelimesi yerine aslında “çift (couple)”³¹ kelimesi tercih

²⁸ Andrew Goodman, Arabuluculuğa Hazırlanmak, Arabuluculuktan Yararlanacaklar için Rehber, 2016, s. 13.

²⁹ FMC Code of Practice for Family Mediators, November 2018, s. 2. Aile arabuluculuğunun öğretide yapılan tanımına ilişkin bkz. Güllüoğlu Altun, Ailenin Korunması, s. 502; Güllüoğlu Altun, Family, s. 3-4.

³⁰ Judy McCann-Beranger, Exploring the Role of Elder Mediation in the Prevention of Elder Abuse Final Report, Canada, 2013, s. 1. Yaşlı arabuluculuğu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Kerstin Schadow, Elder Mediation, Ein Konzept zur Erhöhung der Lebensqualität und Selbstbestimmung im Alter, Band 6, Wolfgang Metzner Verlag, 2016, s. 7 v.d; Lisa Barry, “Elder Mediation: What’s in a Name?”, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 32, No. 4, Summer 2015, s. 435-442; Alexandra Crampton, “Elder Mediation in Theory and Practice: Study Results From a National Caregiver Mediation Demonstration Project”, Journal of Gerontological Social Work, 56:5, Taylor & Francis Group, 2013, s. 423-437.

³¹ Tanımın orijinal metni (Aile Arabulucularına Yönelik Uygulama Kuralları m.1. 3): “Mediation is a process in which those involved in family relationship breakdown, change, transitions or disputes, whether or not they are a couple or other family members, appoint an impartial third person, a Mediator, to assist them to communicate better with one another and reach their own agreed and informed decisions typically relating to some, or all, of the issues relating to separation, divorce, children, finance or property by negotiation (Code of Practice for Family Mediators, m. 1. 3)

edilmiştir. Burada çift kelimesinin bilinçli tercih edildiğini, evli olmayan kişilerin de uyuşmazlıklarının çözümünde aile arabuluculuğunu kullanabileceğinin işaret edildiği kanaatindeyiz.

ABD de ise Amerikan Barolar Birliği tarafından yayınlanan Aile ve Boşanma Arabuluculuğuna Yönelik Uygulama Model Standartları (Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation) adlı belgede aile ve boşanma arabuluculuğu teriminin birlikte kullanılarak müessese şu şekilde tanımlanmıştır:³²

“Aile ve boşanma arabuluculuğu, tarafsız üçüncü bir kişi olan arabulucunun, katılımcıların gönüllü anlaşmasını teşvik ederek ailevi uyuşmazlıkların çözümünü kolaylaştırdığı bir süreçtir.”

Tanımda aile ve boşanma arabuluculuğu birlikte zikredilmesine rağmen konunun sadece boşanma ve ayrılığa indirgenmeyerek daha geniş bir ifadeye “ailevi uyuşmazlıkların çözümü” ifadesine yer verildiği önemli bir ayrıntı olarak görülmektedir.

II. İNGİLTERE’DE AİLE ARABULUCULUĞUNUN TARİHSEL GELİŞİMİ

Aile arabuluculuğunun İngiltere’de tarihsel gelişimine baktığımızda karşımıza çıkan ilk kaynaklardan biri 1974 tarihli Finer Raporu (Finer Report on One Parent Families)’dur. Bu rapor tarafların evliliklerinin sona ermesinin sonuçlarıyla acı çekmeden başa çıkmalarına yardımcı olmak için uzlaştırma hizmetlerinin de ekleneceği birleşik bir aile mahkemeleri sisteminin kurulmasını tavsiye etmiştir.³³ Bu tavsiyenin üzerine küçük profesyonel gruplar boşanan ve ayrılan çiftlere yardımcı olmak için uzlaştırma hizmetleri kurmaya karar verirken ayrılık sonrası çatışmanın çocuklar üzerindeki zararlı etkilerine ilişkin artan veriler de ruh sağlığı uzmanlarını harekete geçirmiştir.³⁴ Nitekim arabuluculuk 1978 yılında Bristol’de (Bristol Courts Family Conciliation Service) ilk kez boşanma ve ayrılığın her aşamasındaki çiftler için bağımsız bir hizmet olarak faaliyete başlamıştır.³⁵ Bu pilot uygulamanın hayata geçirilmesi aile hukuku uyuşmazlıklarıyla ilgilenen avukatlar ile sosyal hizmet uzmanlarından oluşan küçük bir grup tarafından olmuştur.³⁶ Bu hizmeti 1979 yılında Güney Doğu Londra Aile Uzlaştırma Bürosu (South East London Family

³² Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Developed by The Symposium on Standards of Practice, Approved by the ABA House of Delegates, February, 2001, s. ii.

³³ Anne Barlow/Rosemary Hunter/Janet Smithson/Jan Ewing, Mapping Paths to Family Justice Resolving Family Disputes in Neoliberal Times, Palgrave, 2017, s. 26. İngiltere ve Galler’de arabuluculuk 1974’te Finer Komitesi tarafından onaylandıktan sonra gelişmeye başlamıştır (Mavis Maclean/John Eekelaar, Lawyers and Mediators the Brave New World of Services for Separating Families, Oxford and Portland, Oregon, 2016, s. 70).

³⁴ Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 26.

³⁵ Parkinson, s. 9-10; Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 26.

³⁶ Parkinson, s. 10.

Conciliation Bureau) takip etmiş ve 1980'lerin ortalarına gelindiğinde İngiltere ve Galler'de yaklaşık 30 adet mahkeme dışı uzlaştırma hizmeti sayısına ulaşılmış, ancak bu hizmetler büyük ölçüde gönüllük esasına dayalı sınırlı bir yardım fonuyla yürütülmüştür.³⁷ Fakat 1988 tarihli Adli Yardım Kanunu'nda (Legal Aid Act 1988) değişiklik yapan 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu (Family Law Act 1996) ile adli yardım müessesesi ilk kez aile arabuluculuğu için de kabul edilmiştir.³⁸ Diğer taraftan, Finer Raporu aynı zamanda birçok Asliye Mahkemesi (County Courts) ve Sulh Mahkemesi (Magistrates Courts) bünyesinde bir dizi farklı modelde yerel olarak kurulan mahkeme içi uzlaştırma hizmetlerinin kurulması için de bir hızlandırıcı görevi görmüştür.³⁹

Finer Raporu ve onu izleyen 1985 tarihli Booth Raporuyla (Booth Report 1985) başlatılan bu yeni yaklaşım hukuk politikasının ve maddi hukukun bir parçası haline gelerek 1995 tarihli Çocuklar (İskoçya) Kanunu (Children (Scotland) Act 1995), 1999 tarihli Adalet Erişim Kanunu (Access to Justice Act 1999) (1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu'nun (Family Law Act 1996) 11. bölümünü içerir), 2002 tarihli Evlat Edinme ve Çocuklar Kanunu (Adoption and Children Act 2002), 2004 tarihli Çocuklar Kanunu (Children Act 2004), 2006 tarihli Çocuklar ve Evlat Edinme Kanunu (Children and Adoption Act 2006) ve en son olarak 2014 tarihli Çocuklar ve Aileler Kanunu (Children and Families Act 2014) ile somut hale getirilmiştir.⁴⁰

Aile arabuluculuğunun Finer Raporu ve Booth Raporu dışında ele alındığı bir diğer belge 1995 tarihli White Paper'dir. Bu kapsamda belgede aile arabuluculuğunun yararlılığından ve artan kullanım durumundan bahsedilmektedir. Yine belgede aile arabuluculuğu boşanma sürecinin bütünlük bir parçası kabul edilerek değerlendirilmeler yapılmıştır. Ayrıca aile uyuşmazlıklarında arabuluculuğun zorunlu olamayacağından, aile içi şiddetin arabuluculuğa elverişsizliğinden, çocuğun üstün yararından, arabuluculuğun düzenlenmesinden ve ücretlerden ve devletin bu konuda yapacağı yardımlardan söz edilmektedir.⁴¹

İngiltere'de arabuluculuk için düzenleyici çerçeveler tarihsel süreç içerisinde mesleğin kendisi tarafından yönlendirilmiş, 2000'lerin başından itibaren arabuluculuğun temel düzenlemesi iki konye altında bölünmüş, Medeni Arabuluculuk Konyeyi (Civil Mediation Council) medeni, ticari ve iş hukuku arabuluculuğunu; Aile Arabuluculuk Konyeyi (Family Mediation Council) aile arabuluculuğunu iştigal sahası olarak kullanmaktadır. Birleşik Krallık'taki aile arabuluculuğu artık aile anlaşmazlıklarının çözümü için

³⁷ Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 26.

³⁸ Roberts, s. 69-70.

³⁹ Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 26.

⁴⁰ Roberts, s. 57-58.

⁴¹ White Paper, s. 37-50.

resmi olarak devlet tarafından kabul edilen ve finanse edilen bir yol olarak sunulmaktadır.⁴²

Medeni usul hukuku açısından da aile arabuluculuğu ile ilgili İngiltere’de önemli düzenlemelere rastlamaktayız. Örneğin 2010 tarihli Aile Usul Kuralları (Family Procedure Rules 2010) part 3, m. 3.1 ve devamı maddeleri ile Aile Usul Kuralları (Family Procedure Rules) practice direction m. 3A maddelerinde aile arabuluculuğunun ele alındığı anlaşılmaktadır. Aile Usul Kuralları adlı düzenleme içerik olarak aslında bir uygulama talimatıdır (Practice Direction). Belirtmek gerekir ki bu uygulama talimatı sadece aile arabuluculuğuna dair değil aile hukukuyla ilgili diğer problemlere dair hükümler de içermektedir.⁴³

III. İNGİLTERE’DE AİLE ARABULUCULUĞU EĞİTİMİ

A. GENEL OLARAK

İngiltere, aile arabulucularının eğitimi konusunda öncü ülkelerden biridir. Bu ülkede aile arabuluculuğu eğitimi oldukça detaylı ve titiz bir şekilde düzenlenmiştir.⁴⁴ İngiltere’de aile arabulucularının çeşitli disiplinlerden gelebildikleri ve ilk eğitimlerinin hukuk, sosyal hizmet, psikoloji hatta öğretmenlik, işletme veya herhangi bir alanda olabileceği belirtilmektedir.⁴⁵ İngiltere’de her aile arabulucusunun, hem Aile Arabuluculuk Konseyi’ne (FMC) hem de mevcut en az bir üye kuruluşa üye olması gerekir. Bu kuruluşlar:⁴⁶

Arabulucular Birliği (College of Mediators)

Hukuk Cemiyeti (The Law of Society)

Aile Arabulucuları Derneği (Family Mediators Association-FMA)

Ulusal Aile Arabuluculuğu Birliği (National Family Mediation-NFM)

Çözüm Topluluğu (Resolution)

isimleriyle karşımıza çıkmakta olup, söz konusu kuruluşların üye olduğu kuruluş ise Aile Arabulucuları Konseyi (Family Mediation Council-FMC) adlı kuruluştur.

⁴² Róisín O’Shea/Sinéad Conneely, “Family Mediation: The International Context”, *Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers*, Vol. 36, 2024, s. 487-488.

⁴³ Uygulama Talimatı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/family/rules_pd_menu, s.e.t: 02.05.2024.

⁴⁴ Bkz. FMC Manual, Professional Standards and Self-Regulatory Framework, September 2014, s. 1-50.

⁴⁵ Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 29.

⁴⁶ <https://thefma.co.uk/about-the-fma/>, s.e.t: 07.05.2024.

Çalışmamızda öncelikle 5 adet kuruluştaki verilen eğitim ele alınacak, daha sonra ise ana kuruluş niteliğinde olan Aile Arabulucuları Konseyi'nin temel kriter ve yeterlilikleri üzerinde durulacaktır.

B. ARABULUCULAR BİRLİĞİ'NDE EĞİTİM (COLLEGE OF MEDIATORS)

Arabulucular Birliği 1996 yılında, o zaman ki adıyla, Birleşik Krallık Aile Arabulucuları Birliği (UK College of Family Mediators) ismiyle bağımsız bir kurum olarak kurulmuştur. Kuruluş, 2007 FMC'nin yılında kurulması sebebiyle görev alanın genişletmiş, sadece aile hukuku uyuşmazlıkları değil diğer alanlarda da arabuluculuk hizmeti vermeye başlamış ve bugünkü ismini almıştır. Kuruluşun bugün itibariyle 350 den fazla üyesi bulunmaktadır.⁴⁷ Arabulucular Birliği kendi standartlarını karşılayan eğitim kuruluşlarını akredite olabilmeye yönelik eğitim vermesi için kabul eden bir kurum olup, arabuluculuk eğitimi kendisi vermeyen bağımsız bir onay kuruluşudur.⁴⁸

Kuruluş 4 alanda eğitim standartlarının çerçevesini sunan düzenlemeler yapmıştır. Dolayısıyla eğitim veren kuruluşların verecekleri eğitimler bu çerçeve düzenlemelere uygun olmalıdır:

İlk mesleki uygulama danışmanlığı (Professional Practice Consultant-PPC⁴⁹) eğitimi sağlayıcılarını onaylama çerçevesi⁵⁰,

Sürekli mesleki gelişim (Continuing Professional Development-CPD⁵¹) sağlayıcılarını onaylama çerçevesi⁵²,

Uzman arabuluculuk eğitimi onaylanma çerçevesi (özel eğitim ihtiyaçları ve engelli arabuluculuğu)⁵³,

Temel arabuluculuk eğitim programlarının onaylanmasına ilişkin çerçeve⁵⁴.

⁴⁷ <https://collegeofmediators.co.uk/about-us/>, s.e.t: 03.05.2024.

⁴⁸ <https://collegeofmediators.co.uk/training-courses/>, s.e.t: 03.05.2024.

⁴⁹ Professional Practice Consultant (Mesleki Uygulama Danışmanı): Deneyimli, FMC akreditasyonuna sahip ve hâlihazırda aile arabuluculuğu yapmakta olan kişidir (FMC Manual, s. 34).

⁵⁰ College of Mediators, Framework to approve providers of initial professional practice consultancy training, s. 1-9.

⁵¹ Continuing Professional Development (Sürekli Mesleki Gelişim): Mesleki bağlamda gerçekleştirmek için gereken bilgi ve becerilerin bilerek ve isteyerek sürdürülmesi ve geliştirilmesidir (<https://www.cpdstandards.com/resources/what-is-cpd/>, s.e.t: 23.06.2024).

⁵² College of Mediators, Framework to approve providers of continuing professional development, s. 1-7.

⁵³ College of Mediators, Framework for approval of specialist mediation training (special educational needs & disability mediation), s. 1-10.

⁵⁴ College of Mediators, Framework for approval of foundation mediation training programmes, s. 1-16.

Söz konusu 4 adet çerçeve niteliğinde düzenleme oldukça ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ancak özellikle konumuzu ilgilendiren düzenleme *temel arabuluculuk eğitim programlarının onaylanmasına ilişkin çerçeve* başlıklı düzenlemede karşımıza çıkmaktadır.

Temel arabuluculuk eğitim programlarının onaylanmasına ilişkin çerçeve başlıklı düzenleme aile arabuluculuğu eğitiminin ek eğitim olduğunu, daha öncesinde en az 40 saat ve bunun en az 35'inin eğitmen/stajyer iletişim süresi olmasını içeren arabuluculuk eğitimi olması gerektiğini belirtmektedir.⁵⁵ Düzenlemeye baktığımızda aile arabuluculuğu eğitiminin iki başlıktan oluştuğu ilk başlığın çocuk ve gençlere yönelik çalışmalarını kapsadığı görülmektedir. Bu anlamda çocuk ve odaklı çalışma ve çocukların ihtiyaçları; aile hukuku ve hukuki süreçler, yani ailelerle ilgili güncel mevzuat; ailenin dağılması, boşanma veya ayrılık sonrası maddi destek; mahkeme süreci (İskoçya) hakkında yeterli bilgi, 1989 tarihli Çocuk Kanunu (Children Act 1989) ve 1995 tarihli Çocuklar (İskoçya) Kanunu'nda (Children (Scotland) Act 1995) yer alan çocuklarla ilgili hükümler; ailenin geçişi, boşanma veya ayrılığın psikolojik ve sosyal süreçleri; çocuğu koruma prosedürleri, olası çocuk istismarının tespiti konuları yer almaktadır.⁵⁶

Düzenlemenin ikinci başlığının ise finansal konuları ve mülkiyete ilişkin çalışmaları kapsadığı görülmektedir. Bu başlıkta adli yardım mevzuatı; emeklilik ve boşanmaya ilişkin mevzuat, 1995 tarihli Emeklilik Kanunu (Pensions Act 1995) ve daha sonra yapılan değişiklikler ve bunun uygulamada nasıl işlediği, 1991 tarihli Çocuk Nafakası Kanunu (The Child Support Act 1991), boşanmadan kaynaklanan tazminat anlaşmalarının nasıl ele alındığı; aile içi şiddet ilgili sorunlar; 1996 tarihli Aile Hukuku Kanunu Bölüm IV (Family Law Act 1996); nafaka ve parasal nitelikte uzlaşmalara ilişkin hukuk bilgisi; 1995 tarihli Hukuki Delil Kanunu (Aile Arabuluculuğu) (İskoçya) (The Civil Evidence (Family Mediation) (Scotland) Act 1995); delil kuralları (İskoçya); mal bildirim süreci ve bunu destekleyen belgelerin hazırlanması konularının işlenmesi gerekmektedir.⁵⁷

C. HUKUK CEMİYETİ'NDE EĞİTİM (THE LAW OF SOCIETY)

Bu kuruluş kendisini İngiltere ve Galler'deki avukatlara yönelik bağımsız profesyonel bir kuruluş olarak tanıtmaktadır.⁵⁸ Diğer taraftan, bu kuruluş avukatların meslek örgütü olan İngiltere ve Galler Barosu'nun (The Bar Council ya da Bar of England and Wales) "diğer kuruluşlar" adı altında yer alan bir kuruluştur.⁵⁹ Aile arabuluculuğunun bu kuruluşta faaliyete

⁵⁵ College of Mediators, foundation mediation training, s. 13-14.

⁵⁶ College of Mediators, foundation mediation training, s. 14.

⁵⁷ College of Mediators, foundation mediation training, s. 14.

⁵⁸ <https://www.lawsociety.org.uk/about-us/>, s.e.t: 04.05.2024. Hukuk Cemiyeti, avukatların hukuki ve politik bağlamlarda çıkarlarını temsil eden, üyelerine ve genel kamuoyuna çeşitli hizmetler sunan, avukatlara yönelik başlıca mesleki kuruluştur (Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 21).

⁵⁹ <https://www.barcouncil.org.uk/about/about-the-bar/other-organisations.html>, s.e.t: 04.05.2024.

başlaması 1988 yılına dayanmaktadır. Bu yılda Hukuk Cemiyeti himayesinde *Aile Arabuluculuğu Servisi* ismiyle söz konusu hizmet faaliyete girmiştir.⁶⁰ Hukuk Cemiyeti İngiltere’de aile arabuluculuğunun ilk gelişimi sırasında, uyumsuzluk çözümünün hukuki faaliyet alanıyla ve dolayısıyla avukatların kontrolüyle sınırlama arayışında etkili olmaya çalışmışsa da daha sonra arabuluculuğu normal sınırlar içinde bir uzmanlık alanı olarak benimsemiştir.⁶¹

Hukuk Cemiyeti'nin kendi temel eğitim programı yoktur, ancak aile arabuluculuğu konusunda akreditasyon gerekliliklerini karşılayan aile avukatlarına yönelik uzman akreditasyon programı yürütmektedir.⁶² Benzer durum yukarıda belirttiğimiz üzere Arabulucular Birliği’nde de söz konusudur. Ancak Arabulucular Birliği aile arabuluculuğu eğitimini bizzat vermese de eğitim standartlarını belirlemektedir.⁶³ Oysa Hukuk Cemiyeti ne eğitimi kendisi vermekte ne de eğitim standartlarını kendisi belirlememektedir. Fakat bu kuruluş, eğitim standartları çerçevesini bir başka kurumun standartlarına atıf yaparak karşılamaktadır. Zira Aile Arabuluculuğu Konseyi (FMC)’nin aile arabulucusunun akreditasyonuna dair program için gerekli olan standartların aynısını Hukuk Cemiyeti’nin de uygulayacağı ifadesi FMC’nin Mesleki Standartlar ve Öz Düzenleme Çerçeve Kılavuzu adlı düzenlemesinde yer almaktadır.⁶⁴ Dolayısıyla, bu konu ile ilgili ayrıntılı açıklama yapılacağı için bu başlıkta konunun ayrıntısına girilmeyecektir.⁶⁵

D. AİLE ARABULUCULARI DERNEĞİ’NDE EĞİTİM (FAMILY MEDIATORS ASSOCIATION)

Aile arabulucularının eğitiminde İngiltere’de karşımıza çıkan bir diğer kuruluş Aile Arabulucuları Derneğidir. Bu kuruluş arabuluculuğun tüm alanlarda gelişiminin bir sonucu olarak 1988 yılında kurulmuş olup, hukuk ve sosyal bilimler kökenli arabuluculara disiplinler arası eş arabuluculuk⁶⁶ eğitimi vermektedir.⁶⁷ FMA, bir avukat ve ruh sağlığı uzmanının birlikte

⁶⁰ Bryan Clark, *Lawyers and Mediation*, Springer-Verlag, Berlin Heidelberg, 2012, s.9.

⁶¹ Roberts, s. 112.

⁶² Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 31.

⁶³ Bkz. Yuk. III. B.

⁶⁴ FMC Manual, s. 4.

⁶⁵ Bkz. aşağıda III/G nolu başlık.

⁶⁶ Hem arabuluculuk sürecinin hem de sonucunun kalitesini artırabilecek şekilde birbirini cinsiyet, kişilik, kültür, mesleki geçmiş veya diğer yollarla tamamlayabilen, genellikle iki olmak üzere birden çok arabulucuyu içeren bir arabuluculuk şeklidir (Rendon’dan naklen Keryn Foley, "To Co-Mediate or Not to Co-Mediate — That is the Question", *Bond Law Review*, Vol. 29, Issue 1, Article 7, 2017, s. 97-98).

⁶⁷ Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 29-30. Ayrıca bkz. Parkinson, s. 53. 1988’de kurulan FMA’nın o zamanlar kayıtlarında hem avukatları hem de terapistleri içerecek şekilde geniş bir mesleki geçmişe sahip 495 arabulucusu vardı (Maclean/Eekelaar, s. 71).

çalışmasına dayalı bir uygulama modelini benimseyerek aile arabuluculuğuna, aile hukuku ve terapi uzmanlığının birleşiminden oluşan bir bakış açısı kazandırmıştır.⁶⁸ Bugün için 350 üyesi bulunan ve yaklaşık 25 yıldan fazla süredir aile arabuluculuğu eğitimi veren FMA kendisini, profesyonel aile arabulucularına yönelik düzenlemeleri koordine eden ve ortak standartlar geliştiren Aile Arabuluculuk Konseyi'nin (FMC) lider organı ve kurucu üyesi olarak nitelendirmektedir.⁶⁹

FMA'ya göre aile arabulucusu olmanın ilk koşulu akredite temel eğitim kursunu tamamlamaktır. Kursu başarıyla tamamladıktan sonra yardımcı arabulucu olarak çalışmaya başlanacağı, tek başına arabuluculuk yapmak için ise 10 saatlik eş arabuluculuk çalışması, FMC tarafından akredite edilebilmek için ise aile arabulucusu olarak aktif olarak yaklaşık 2 yıl çalışmak gerektiği belirtilmiştir.⁷⁰

FMA'nın temel eğitim kursunun içeriğinde arabuluculuk teorileri ve ilkeleri; pratikte arabuluculuk sürecinin ne olduğu; çatışma yönetimi becerileri ve stratejileri; aile dinamikleri - özellikle biten ilişkiler için; boşanma ve ayrılığın çocuklar üzerindeki etkisi; mülkiyet ve emeklilik dâhil aile finansmanı sorunları; aile arabulucuları için aile hukukuna giriş; arabuluculuk için uygunluğun değerlendirilmesi; aile içi şiddet ve çocuk koruma sorunları; aile arabuluculuğunda popüler uygulama modelleri; arabuluculuk pratiğini geliştirme konuları yer almaktadır.⁷¹ Diğer taraftan, temel eğitim kursu 3 modülden oluşan 8 günlük bir eğitimi kapsamaktadır. İlk modül 3 günlük yoğun eğitimin ardından yazılı bir ödevi, ikinci modül 3 günlük yoğun eğitimin ardından yazılı iki ödevi, üçüncü modül ise 2 günlük yoğun eğitimi içermekle birlikte bu modülde ilk iki modülün ve yazılı ödevlerin başarıyla tamamlanmasının ardından eğitmenler, son iki günün içeriğini kursiyerlerin eğitim ihtiyaçlarına göre düzenlerler.⁷² Öte yandan, temel eğitim kursu 8 günlük olmasına rağmen birkaç aya yayılmakta, kursu başarıyla tamamlandıktan sonra her arabulucuya bir PPC atanmakta ve arabulucuların PPC'lerce yılda en az 4 saat denetime tabi tutulmaları gerekmektedir.⁷³ Ayrıca kuruluşa göre aile hukuku konusunda güncel kalmayı, becerileri ve uzmanlığı sürekli geliştirmek gerektiği vurgulanarak, hem FMA hem de FMC kuralları gereği üyelik yenilemenin bir parçası olarak CPD eğitiminin alınması gerekmektedir.⁷⁴

⁶⁸ Roberts, s. 54. Kuruluş halen eş arabuluculuk yöntemini kullanmaktadır (Parkinson, s. 93).

⁶⁹ <https://thefma.co.uk/about-the-fma/>, s.e.t: 07.05.2024.

⁷⁰ <https://thefma.co.uk/how-do-you-become-a-mediator/>, s.e.t: 07.05.2024. Diğer taraftan kuruluş, aile terapisti, hukukçu ya da sosyal hizmet uzmanı alanlarında en az 3 yıl deneyim beyanı ve en az iki referans talep etmektedir (Parkinson, s. 399).

⁷¹ <https://thefma.co.uk/fma-foundation-training-course/>, s.e.t: 07.05.2024.

⁷² <https://thefma.co.uk/fma-foundation-training-course/>, s.e.t: 07.05.2024.

⁷³ <https://thefma.co.uk/training-hub/train-to-become-a-family-mediator/>, s.e.t: 07.05.2024.

⁷⁴ <https://thefma.co.uk/training-development-with-fma/>, s.e.t: 08.05.2024.

FMA'da kurslar, deneyimli ve nitelikli aile arabuluculuğu eğitimcilerinden oluşan bir ekiple 12 katılımcıya kadar verilmekle birlikte eğitimlerde FMA çeşitli öğretim teknikleri ve öğrenme yardımcılarını kullanmaktadır. Bu kapsamda ders, video, atölye çalışması, ikili ve grup çalışmaları, rol oynama, vaka tartışması, bireysel ve grup sunumları ile uzaktan eğitimler yapılmaktadır.⁷⁵

E. ULUSAL AİLE ARABULUCULUĞU BİRLİĞİ'NDE EĞİTİM (NATIONAL FAMILY MEDIATION)

Ulusal Aile Arabuluculuğu Birliği (NFM) 1982 yılında Ulusal Aile Uzlaştırma Konseyi (National Family Conciliation Council) ismiyle kurulmuş, 1990 yıllarda ismi önce Ulusal Aile Arabuluculuğu ve Uzlaştırma Hizmetleri Birliği (National Association of Family Mediation and Conciliation Services) haline gelmiş, 1999 yılına gelindiğinde ise bugünkü ismine kavuşmuştur.⁷⁶

NFM'de aile arabuluculuğu eğitimi üç aşamalı olup eğitimin ilk aşaması 3 saat süren, *aile arabuluculuğuna giriş kursu* olarak adlandırılan, çevrimiçi olarak sunulan bir eğitimidir. Buradaki eğitimin amacı kursiyerlerin aile arabulucusu olmak için gereken beceri ve yetenek gereksinimlerini anlamalarına yardımcı olmaktır.⁷⁷

Eğitimin ikinci aşaması olarak ifade edilen *temel aile arabuluculuğu eğitimi* 4 modül olarak sunulmaktadır. Bu aşamada zoom yoluyla çevrimiçi olarak sunulan iki modül ve her biri 20 saatlik çalışma gerektiren iki uzaktan eğitim modülü vardır. Dört modül, yazılı ödevlerin öğretilen modüllerden önce, modüller arasında ve hemen sonrasında tamamlanması sebebiyle ile 3 veya 4 aylık bir süre içinde gerçekleşir. Kursta çalışmalar bireysel ve bir bütün olarak, çiftler halinde, gruplar halinde vb. şekilde tamamlanır.⁷⁸

Eğitimin son aşaması *eğitim sonrası destek programı* olarak adlandırılan FMC onaylı akredite aile arabulucusu olabilme üzerinedir. Akredite aile arabulucusu olma sürecinin 3 yıl içinde tamamlanması gerekmektedir.⁷⁹ FMC akreditasyonuna sahip olabilmek için kursiyerin uygulamalarını ve vaka çalışmalarını denetlemek amacıyla bir PPC'ye ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca arabuluculuk yapabilme yeterliliğini göstermek için, eğitimin ardından ve FMC'ye kaydolduktan sonra, en az 3 vakayla ilgili çalışma dosyasının sunulması gerekmektedir.⁸⁰ Diğer taraftan, NFM akreditasyon sürecinin bir parçası olarak, aile arabulucularının yılda yaklaşık 10 saat veya daha fazla almalarını gerektiren CPD kursu da sağlamaktadır. Bu eğitim

⁷⁵ <https://thefma.co.uk/fma-foundation-training-course/>, s.e.t: 07.05.2024.

⁷⁶ <https://www.nfm.org.uk/about-us/history/>, s.e.t: 08.05.2024. Ayrıca bkz. Barlow / Hunter / Smithson / Ewing, s. 29; Maclean/Eekelaar, s. 71.

⁷⁷ NFM, A Guide to Becoming a Family Mediator, s. 9.

⁷⁸ NFM, A Guide to Becoming a Family Mediator, s. 9-10.

⁷⁹ NFM, A Guide to Becoming a Family Mediator, s. 10.

⁸⁰ NFM, A Guide to Becoming a Family Mediator, s. 11.

sayesinde aile arabulucuları becerilerini, bilgilerini ve uygulamalarını geliştirme fırsatı bulmaktadır.⁸¹

F. ÇÖZÜM TOPLULUĞU'NDA EĞİTİM (RESOLUTION)

İngiltere'de aile arabuluculuğu eğitiminde karşımıza çıkan bir diğer kuruluş Çözüm Topluluğu'dur. 1982 yılında Aile Hukuku Avukatları Derneği (Solicitors Family Law Association) adı altında kurulan ve aile hukuku meselelerinde yapıcı, çatışmacı olmayan bir yaklaşımı teşvik etme amacıyla olan kuruluş bugünkü adını 2005 yılında almıştır.⁸²

Çözüm Topluluğu'nda aile arabulucularının eğitiminde *Arabuluculuk Temel Eğitimi* karşımıza çıkmaktadır. Eğitim sekiz gün olup üç günlük bir modül, iki günlük bir modül ve son olarak üç günlük fiziksel ve uzaktan katılımlı eğitim modülünden oluşmakta ise de bu eğitim yaklaşık üç aylık bir süreci kapsamaktadır. Diğer taraftan, ilk modülün öncesinde, eğitim grubunun birbirine tanıtılması amacıyla iki saatlik ek bir çevrimiçi tanıtım toplantısı bulunmaktadır. Kursun büyük bir kısmı, eğitmenler tarafından gözlemlenen bir dizi rol oyunuyla deneyimsel öğrenmeden oluşmakla birlikte, kursiyerlerin arabulucu rolüne, bireylerin, aile üyelerinin ve çocukların karşılaşabileceği durum ve koşullar hakkında genel bir fikir sahibi olmalarına yardımcı olmak üzere tasarlanmış küçük grup egzersizlerine de katılmaları gerekmektedir. Bunların dışında eğitim sırasında tamamlanması gereken iki adet ödev bulunmaktadır.⁸³

Temel eğitimin içeriği ise FMC'nin Mesleki Standartlar ve Öz Düzenleme Çerçeve Kılavuzu Ek 2'de belirtilen yeterlilikleri kapsamaktadır.⁸⁴ Bu konuda aşağıdaki başlıkta ayrıntılı açıklama yapılacağı için eğitimin içeriği bu başlıkta tekrar edilmeyecektir. Temel eğitimin tamamlanmasından sonra ise uygulamaya yönelik ilk adımların nasıl atılacağını tartışmak için PPC ile eğitim sonrası bir inceleme yapılması, sonrasında ise bir kursa katılarak yıllık CPD gereksinimlerinin de karşılanması gerekmektedir.⁸⁵

G. AİLE ARABULUCULUĞU KONSEYİ'NDE EĞİTİM (FAMILY MEDIATION COUNCIL)

Yukarıda yer verdiğimiz kuruluşlarının ana kuruluşu olan FMC 2007 yılında kurulmuştur.⁸⁶ FMC'yi oluşturan bu kuruluşların tüm üyelerinin, aile arabulucusu olarak çalışabilmeleri için FMC'ye kayıtlı olmaları

⁸¹ <https://www.nfm.org.uk/mediator-services/cpd-for-family-mediators/>, s.e.t: 08.05.2024.

⁸² Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 22.

⁸³ <https://resolution.org.uk/mediation-qualifying/>, s.e.t: 09.05.2024.

⁸⁴ <https://resolution.org.uk/mediation-qualifying/mediation-foundation-training-course-content/>, s.e.t: 09.05.2024.

⁸⁵ <https://resolution.org.uk/mediation-qualifying/>, s.e.t: 09.05.2024.

⁸⁶ Maclean/Eekelaar, s. 70; Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 32.

gerekmektedir. Kayıt, Aile Arabuluculuğu Konseyi Akreditasyonu (Family Mediation Council Accreditation-FMCA) statüsüne sahip olan veya başlangıç eğitim kursuna katılan ve akreditasyon almaya yönelik çalışan kişilere açık olup, tüm eğitim kursları FMC'nin onayını gerektirmektedir. Diğer taraftan, başlangıç eğitiminin ardından akreditasyon, denetimli bir uygulama dönemi sonrasında bir çalışma dosyasının sunulması ve dosyanın başarılı bulunmasını gerektirir.⁸⁷ Akredite olmuş arabulucuların, yıllık gerekli asgari düzeyde yüz yüze arabuluculuk, CPD ve PPC'yi tamamlamış olmalarına göre yukarıda belirtilen kuruluşlarda üyeliklerini sürdürerek FMCA'yı her yıl yenilemeleri zorunludur.⁸⁸

FMC ile ilgili şu hususu da belirtmekte fayda vardır: FMC arabuluculuk hizmeti sağlayan bir kuruluş olmayıp, aile arabulucularının profesyonel olarak sicilini tutan kuruluştur.⁸⁹ Kuruluş aile arabulucularının sadece eğitimi değil başka düzenlemelerde yapmaktadır. Örneğin aile arabulucularının uyması gereken Uygulama Kuralları⁹⁰ da kuruluşun düzenlediği önemli belgelerden biridir. Konumuz açısından kuruluşun oldukça ayrıntılı olarak ele aldığı düzenleme ise FMC Mesleki Standartlar ve Öz Düzenleme Çerçeve Kılavuzu'dur. Bu Kılavuz 6 bölümden oluşmaktadır ve birçok hususta düzenlemeler içermektedir.⁹¹

- FMC Akreditasyon Çerçevesi,
- Başlangıç Eğitimi ve Kurs Onayı,
- FMC Akreditasyonu İçin Değerlendiricilere Yönelik Gereksinimler,
- Mesleki Uygulama Danışmanlığı (PPC) İçin Ortak Gereksinimler,
- Şikâyetler, Disiplin Süreçleri ve Akreditasyonun İptali,
- Çocukları Kapsayan (Ya Da Çocuk-Dâhil) Arabuluculuk⁹².

Düzenlemeyi incelediğimizde ilk olarak FMC akreditasyonunun İngiltere ve Galler'deki aile arabulucuları için standart yeterlilik olarak tasarlandığı, FMCA unvanının FMC onaylı bir başlangıç eğitim kursundaki değerlendirmeleri geçen, eğitim sonrası gereklilikleri tamamlayan ve mesleki yeterliliğin son değerlendirmesinde başarılı bulunan aile arabulucularına verileceği belirtilmiştir.⁹³

⁸⁷ Barlow/Hunter/Smithson/Ewing, s. 33. Ayrıca bkz. Maclean/Eekelaar, s. 75-76.

⁸⁸ Parkinson, s. 396.

⁸⁹ <https://www.familymediationcouncil.org.uk/us/>, s.e.t: 11.05.2024.

⁹⁰ Bu düzenleme ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Erhan Fırat, "İngiltere'de Aile Arabulucularına Yönelik Uygulama (Etik) Kuralları", Yargıtay Dergisi, C. 47, S. 4, 2021, s. 1307-1342.

⁹¹ FMC Manual, s. 2-3.

⁹² Bu yöntem arabuluculuk sürecinde çocuk ve gençlerin seslerini doğrudan duyurmalarına olanak sağladığı gibi, kendilerine saygı duyulduğunu ve dinlenildiğini hissetmelerine yardımcı olur. Onların isteği üzerine, ebeveynlere veya bakımlarını üstlenenlere, ebeveynleri tarafından çocukla ilgili olarak alınacak kararlar ve düzenlemelerle ilgili çocuğun mesajlarını alma, anlama ve dikkate alma konusunda yardımcı olur (FMC Manual, s. 40).

⁹³ FMC Manual, s. 4.

Kılavuza göre aile arabulucularının *başlangıç eğitimi kursunun* içeriğinde okuma veya diğer özel çalışmalar, ödevlerin tamamlanması ve değerlendirmeye hazırlık için harcanan zaman hariç olmak üzere en az 60 saatlik iletişim süresi olması gerekmektedir. Ayrıca bu sürenin en az sekiz güne yayılması ve arada düşünme, özel çalışma ve değerlendirmeye hazırlık için yeterli süre verilmesi, bu sürenin en fazla yarısının yeterli bire bir veya küçük grup öğretmen desteği ile desteklenen yapılandırılmış çevrimiçi veya uzaktan eğitim ile ikame edilebileceği kılavuzda belirtilmiştir. Diğer taraftan, katılımcıların gerekli ilke ve teoriyi öğrenme, ilke ve yaklaşımlar üzerinde düşünme ve tartışma, teoriyi pratiğe uygulama ve ilgili becerileri geliştirme fırsatına sahip olmaları için çeşitli öğretim yöntemleri kullanılması gerektiği de kılavuzda vurgulanarak, yukarıdaki sürenin en az 30 saatinin, genellikle rol oynama alıştırmaları yoluyla beceri geliştirmeye harcanması gerektiği ancak bunun için yeterli sayıda katılımcı olması (en az altı katılımcı) gerektiği öngörülmüştür.⁹⁴

Kılavuz, eğitim sağlayıcılarına kurs içeriği ve değerlendirme kriterlerini geliştirirken FMC Mesleki Yeterlilik Standartlarına (Kılavuz Ek-2) ve Uygulama Kurallarına başvurulması gerektiğini belirtmiştir.⁹⁵ Bu kapsamda *Kılavuzun Ek-2: Aile Arabuluculuğuna İlişkin FMC Mesleki Yeterlilik Standartları* başlıklı sayfasına baktığımızda eğitimin *teorik temeller* (arabuluculuk uygulamasına kaynaklık eden teorileri anlama ve bunlardan yararlanma, aile arabuluculuğunun etik temelini ve temel ilkelerini anlama, aile arabuluculuğunda kullanılan temel yöntem ve teknikleri anlama), *profesyonellik ve etik* (yasal ve profesyonel yönergeler kişisel yeterlilik sınırları dâhilinde çalışma, yetkin ve etik bir şekilde uygulama yeteneğini sürdürme, katılımcıların ihtiyaçlarına ve bireyselliklerine saygı gösterme, gizlilik ihtiyacını koruma ihtiyacıyla dengeleme, dürüstlük ve adaletle hareket etme) ve *arabuluculuk uygulamaları* (katılımcılara arabuluculuğu açıklama, arabuluculuğun katılımcılar için uygunluğunu değerlendirme, mali destek için uygunluğu kontrol etme, aile içi şiddet ve çocuk veya diğer koruma konularını değerlendirme ve bunlara müdahale etme, katılımcılara sunulan hizmetler ve seçenekler hakkında ilgili bilgileri sağlama, arabuluculuk için ortamı, gündemi ve temel kuralları oluşturma, arabuluculuk sürecinde etkili beceriler ve müdahaleler kullanma, sorunların çözümüne yönelik ilerlemeyi sürdürme, uygun ve üzerinde anlaşmaya varılmış bir anlaşma belgesi oluşturma, alınan kararları kaydetme ve katılımcı dosyalarını muhafaza etme, bireysel vakaları ve genel uygulamayı gözden geçirme) başlıklarından oluştuğu görülmektedir.⁹⁶

Başlangıç eğitimi kursunun *değerlendirilmesi* noktasında katılımcıların kursu geçebilmeleri için hem çocuklarla hem de mülkiyet/finans konularıyla ilgili yeterli düzeyde uzmanlığa sahip olmaları gerekmektedir. Yapılacak değerlendirme, temsili olarak arabulucu rolünü üstlenen her bir katılımcının gözlemlenmesinin yanı sıra asgari olarak bir anlaşma belgesi hazırlanmasını gerektiren yazılı alıştırmaları da içermeli; resmi değerlendirmenin ise ya

⁹⁴ FMC Manual, s. 28.

⁹⁵ FMC Manual, s. 27.

⁹⁶ FMC Manual, s. 17-21.

değerlendirilen katılımcının eğitiminde yer almamış bir kişi tarafından yapılması ya da denetlenmesi şeklinde olmalıdır. Kursu geçemeyenlere eğitim sağlayıcıları tarafından gerekli destek sağlanmalı, bu destek gerekirse ek eğitim veya deneyim kazanmaya yönelik tavsiyeler şeklinde olabilmektedir.⁹⁷

Başlangıç kursunun başarıyla tamamlanmasından sonra *kurs onayı* gerekmektedir. Onay mercii FMC olup, söz konusu onay aile arabulucularının FMCA'ya yönelik çalışmaya başlaması için bir zorunluluktur. Onay normalde üç yıllık bir süre içindir ve sonrasında bu onay işlemini yenilemek gerekmektedir. Onay konusundan sorumlu mercii ise FMSB⁹⁸ (Family Mediation Standards Board-Aile Arabuluculuğu Standartlar Kurulu)'dir.⁹⁹

Kılavuzda aile arabulucularına verilecek başlangıç eğitimi sadece kursun içeriği ve değerlendirilmesine ilişkin bilgiler içermeyip, eğitim sağlayıcıları, eğitimi verecek personel, kursun seviyesi ve başlaması, kursu geçenlere sertifika verilmesi, kurs sonrası FMC onaylı PPC ile yapılacak zorunlu değerlendirme konularını da içermektedir.¹⁰⁰

Kılavuza göre verilecek kursun en az %80'i FMC veya Hukuk Cemiyeti tarafından akredite edilmiş aile arabulucuları ve en az İngiltere ve Galler seviye 4'te öğretim veya eğitim yeterliliğine sahip olan veya daha önce en az iki benzer arabuluculuk kursunda ana eğitmen olarak görev yapmış eğitmenler tarafından verilmelidir. Bu gereklilikler değerlendiriciler için de geçerli olup, tüm kurslar en az iki eğitmeni içermeli ve tüm pratik alıştırmalar için eğitmen başına en fazla altı katılımcı oranına sahip olmalıdır.¹⁰¹ Diğer taraftan kılavuzda değerlendiricilere yönelik asgari gerekliliklerde FMCA statüsüne sahip, en az üç yıldır aile arabulucusu olarak sürekli olarak çalışmış, şu anda bir PPC olarak görev yapan veya en az iki yıldır görev yapmış, hali hazırda bir FMC'ye bağlı üye kuruluş üyeliğine sahip ve değerlendirici olmak için PPC'leri tarafından referans gösterilmiş olma ve bir takım konuları içeren eğitim¹⁰² şartı da bulunmaktadır.¹⁰³

Uygulama Kurallarına baktığımızda ise eğitimle ilgili herhangi bir içerik olamamakla birlikte arabulucuların ya FMC tarafından akredite olması (yani FMCA statüsüne sahip olması) ya da FMC tarafından onaylanmış bir temel eğitim programını tamamlamış ve FMCA'ya yönelik çalışmak üzere hali hazırda FMC'ye kayıtlı olması gerektiği (m. 3.1); bunun yanı sıra

⁹⁷ FMC Manual, s. 28-29.

⁹⁸ Bu kurul FMC'den bağımsız olup, FMC'nin kayıt ve akreditasyon süreçleri ile FMC adına şikâyet ve disiplin ile ilgili itiraz süreçlerini yürütmektedir (<https://www.familymediationcouncil.org.uk/us/>), s.e.t: 11.05.2024.

⁹⁹ FMC Manual, s. 30-31.

¹⁰⁰ FMC Manual, s. 26-29.

¹⁰¹ FMC Manual, s. 29.

¹⁰² Değerlendiricilere verilecek eğitimin içeriği için bkz. FMC Manual, s. 32-33.

¹⁰³ FMC Manual, s. 32. PPC'lere yönelik gereklilikler ve eğitim için bkz. FMC Manual, s. 35-36.

FMC'nin üye kuruluşlarından birinin mevcut üyesi olmak ve gerekli uygulama seviyelerini sürdürmek, PPC ve CPD de dâhil olmak üzere, FMC'nin akredite ve kayıtlı arabulucular için mevcut gereksinimlerine uymak zorunda oldukları belirtilmiştir (m. 3/2).¹⁰⁴ Diğer taraftan, Uygulama Kurallarında eğitimle ilgili dikkatimizi çeken hükümlerden birisi arabulucuların Çocukları Kapsayan Arabuluculuğu üstlenebilmeleri için ya FMC'ye kayıt yaptırmış ya da FMC tarafından belirlenebilecek gereklilikleri karşılamış olmaları veya eğer mevcut değilse, bir üye kuruluş tarafından Çocukları Kapsayan Arabuluculuk yürütmek üzere onaylanmış olmaları gerektiğine dair hükümdür.(m. 3/3).¹⁰⁵ Çocukları Kapsayan Arabuluculukta görev yapacak arabulucuların ve eğitmenlerin nitelikleri, alınması gereken eğitim konusunda ayrıntılı düzenleme ise Kılavuzun son bölümünde düzenlenmiştir.¹⁰⁶

IV. TÜRK HUKUKU İÇİN ÖNERİLERİMİZ

Güvenilir arabuluculuk eğitiminin, güvenilir teorik temeller ve destekleyici araştırma ve deneyimlerle desteklenmesi gerekmektedir. Bu konuda akademik kurumlara ihtiyaç olduğu dolayısıyla akademik kurumların bu boşluğu doldurmada, çatışmanın doğasını ve ortaya çıkan çatışmayı çözme araç ve tekniklerini titizlikle inceleyerek katkıda bulunabilmeleri mümkündür.¹⁰⁷

Bilindiği üzere bu gün itibariyle ne aile arabuluculuğuna ne de aile arabuluculuğu eğitimine dair Türk hukukunda müstakil bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak aile arabuluculuğu konusunda birçok çalıştay yapıldığı, kongre ve seminerler düzenlendiği bilinmektedir. Dolayısıyla yakın gelecekte aile arabuluculuğunun ya 6325 sayılı HUAK'ta ya da ayrı bir düzenleme ile Türk hukuk sisteminde yer alması muhtemeldir. Aile arabuluculuğunun müstakil olarak düzenlenmesi aile arabulucuları eğitimini de ilgilendirmektedir. Mevcut durum itibariyle aile uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümünü için sadece temel arabuluculuk eğitimi almış bir arabulucunun bu uyuşmazlıkların çözümünde yer almasının herhangi bir sakıncası yoktur. Zira bu tür uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuğun kullanımı ne genel uzmanlık ne de özel uzmanlık alanı olarak bu konuda yetkili birim olan Arabuluculuk Daire Başkanlığı tarafından belirlenmemiştir.¹⁰⁸ Ancak aile arabuluculuğunda özel bir eğitim olması kanaatimizce şarttır. Bunu yukarıda İngiltere özelinde incelediğimizde anlamaktayız.¹⁰⁹ Ancak mukayeseli hukukta sadece İngiltere değil diğer ülkelerde de gerek Anglosakson gerekse Kara Avrupası hukuk

¹⁰⁴ FMC Code, s. 3; Fırat, İngiltere, s. 1332.

¹⁰⁵ FMC Code, s. 3.

¹⁰⁶ Bkz. FMC Manual, s. 41-50.

¹⁰⁷ Milne/Folberg/Salem, s. 19.

¹⁰⁸ Bkz. https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7102020163604_arbuzm.pdf, s.e.t: 20.06.2024.

¹⁰⁹ Bkz. Yuk. III.

sistemleri fark etmeksizin aile arabuluculuğunun kendine özgü eğitimler gerektirdiğine rastlamaktayız.¹¹⁰ Dolayısıyla Türk hukukunda da bu konunun mukayeseli hukuktaki örnekleri göz önünde bulundurularak düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Türk hukuk sistemi için aile arabuluculuğu eğitiminde somut olarak şu hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir:

Konumuzla doğrudan ilişkili olmasa da önemi sebebiyle aile arabuluculuğu faaliyeti eş arabuluculuk şeklinde gerçekleştirilmelidir. Bu kapsamda arabuluculardan birinin hukukçu diğerinin ise psikoloji, sosyal hizmet, psikiyatri gibi psikososyal alanlardan gelmesi gerekmektedir.¹¹¹ Zira aile uyumsuzlukları işçi-işveren uyumsuzluğu ya da ticari bir uyumsuzluk veya tüketici uyumsuzluğu gibi değildir. Aile uyumsuzluklarının temelinde çoğu kez duygusal sebepler ön saftadır. Dolayısıyla bu tür uyumsuzlukların çözümünde bir psikoloğun, sosyal çalışmacının ya da psikiyatristin yardımına ihtiyaç gerekebilir.

Aile arabuluculuğu eğitimi belirli bir süreye yayılır şekilde planlanmalıdır. Örneğin 60 saatlik bir eğitim öngörülse bile bu eğitimin en az 6 ay gibi bir zamana yayılması gerekmektedir.¹¹²

Eğitimin içeriğinde aile hukuku, çocuk hukuku, aile içi şiddet, aile içi istismar, çocuk koruma kanunu ve benzeri mevzuat, çatışma çözümü, aile dinamikleri, boşanma veya ayrılığın çocuklar üzerindeki etkileri, boşanma veya ayrılığın psikolojik ve sosyal süreçleri, rol oynama becerileri, aile arabuluculuğunda etik kurallar, aile arabuluculuğunda kullanılan temel yöntem ve teknikler, aile arabuluculuğunda kullanılacak modeller, arabuluculuk sürecinde etkili iletişim becerileri, çocuk odaklı arabuluculuk, mali konular ve mülkiyete ilişkin hukuki sonuçlar, boşanma veya ayrılığın psikolojik ve sosyal süreçleri ile aile arabuluculuğu pratiği konularının yer alması gerekmektedir.¹¹³

Aile arabuluculuk pratiğinin en az 10 vaka denetimiyle bir başka arabuluculuk faaliyetinin gözlemlenmesi şeklinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yani kurgusal olmayan, somut olayların gözlemlenmesi şeklinde bu eğitimin yapılması yararlı olacaktır.

Verilecek eğitimlerin Adalet Bakanlığının belirlemiş olacağı şartları sağlayacak üniversiteler tarafından ve bu üniversitelerle yapılacak protokole göre yürütülmesi gerekmektedir. Bu kapsamda eğitimi verecek üniversitelerin bünyelerinde Hukuk Fakültesi, Psikoloji, Sosyal Hizmetler ve

¹¹⁰ Almanya örneği için bkz. <https://www.bafm-mediation.de/ausbildung/ausbildungsrichtlinien/ausbildungsordnung-der-bafm-fur-familien-mediation/>, s.e.t: 20.06.2024. Fransa örneği için bkz. Özcan, s. 387-389. Kanada örneği için bkz. <https://familymediationtraining.ca/>, s.e.t: 20.06.2024. Amerika örneği için bkz. <https://www.floridamediationtraining.org/>, s.e.t: 20.06.2024.

¹¹¹ Bkz. Isaak Meier, "Mediation and Conciliation in Switzerland", s. 6-7, https://www.uzh.ch/175jahre/fakultaeten/recht/fachbereiche/zpschkg/Dokument_e/report_mediation_eng.pdf s.e.t: 20.06.2024.

¹¹² Benzer örnekler için bkz. Yuk. III. E. ve F.

¹¹³ Bkz. Yuk. III.

İletişim bölümlerinin bulunduğu; aile hukuku, arabuluculuk, aile psikolojisi, aile içi şiddet, adli psikoloji, sosyal psikoloji, klinik psikoloji, ailelerle, çocuklarla, yaşlılarla sosyal hizmet, etkili iletişim becerileri alanlarında uzmanlaşmış akademik personelin olduğu kişilerle yürütülmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

SONUÇ

Ailenin toplumun temeli olduğu, devletin ailenin huzur ve refahı, anne ile çocuğun korunması için gerekli tedbirleri alma zorunluluğu, bunun sağlanabilmesi için uygun teşkilatlanmayı planlaması ve kurması, 1982 Anayasasının temel hak ve hürriyetler bölümünde yer almaktadır (Anayasa m. 41) ve bu durum devletin aileye ne denli önem verdiğini göstermektedir. Zira bu önemli müessesenin bozulması sadece o aileyi ilgilendirmemekte, tüm toplumu etkilemektedir. Ailenin devamı esas olmakla birlikte bu birlikteliğin bozulması hatta ailenin devamı içerisinde ailenin dağılma tehlikesinin geçirmesi muhtemeldir.

Bir hukuki ilişkinin sona ermesi tarafların daha sonra bir araya gelmelerini çoğu kez gerektirmeyebilir. Ancak evliliğin sona ermesi, mevcut evlilikte özellikle çocukların var olduğu durumlarda, aile ilişkisinin sona erdiği anlamına gelmemektedir. Zira çocuğun varlığı bu kişilerin belirli aralıklarla bir araya gelmelerini gerektirmektedir. Eşlerin anlaşarak yani arabuluculuk yoluyla uyuşmazlıklarını sonlandırmaları bu anlamda oldukça kıymetlidir. Elbette burada arabulucu rolü de önem arz etmektedir. Bu kişinin iyi bir eğitimden geçmesi sürecin yönetimini kolaylaştıracaktır. Eğitimin niteliğini ise verilecek eğitimin içeriği belirlemektedir. Ülkemizde henüz aile arabuluculuğu ile ilgili ayrıca bir eğitim bulunmasa da yakın gelecekte buna ihtiyaç olacağı açıktır. Bu anlamda mukayeseli hukukta yer alan örnek eğitimler oldukça faydalı olacaktır. Özellikle uzunca bir zamandır aile arabuluculuğunun uygulanması sebebiyle kurumsallaşmanın gerçekleştiği İngiltere'nin bu anlamda incelenmesi gerekmektedir. Biz de çalışmamızda bu ülke özelinde konuyu ele alarak bir önceki başlıkta önerilerde bulunmaya çalıştık. Burada kilit noktalardan ilki aile arabuluculuğunun eş arabuluculuk şeklinde ve farklı alanlardan gelen kişilerce yürütülmesidir. Diğer taraftan, verilecek eğitimlerin belirli bir zaman dilimine yayılarak eğitim içeriğinin hukuk bilimine ek olarak psikoloji, sosyal hizmet gibi alanların bakış açısı ile ele alınması kanaatimizce beklenen faydayı sağlayacaktır.¹¹⁴

¹¹⁴ Bkz. Yuk. II, III ve IV nolu başlık.

KAYNAKÇA

- Akıntürk T./Ateş ., Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku C. II, Yenilenmiş 20. bs., İstanbul, 2017.
- Auerbach Jerold S.; Justice Without Law?, Oxford University Press, New York, 1983.
- Barlow A./Hunter R./Smithson J./Ewing J. Mapping Paths to Family Justice Resolving Family Disputes in Neoliberal Times, Palgrave, 2017.
- Barry L, "Elder Mediation: What's in a Name?", Conflict Resolution Quarterly, Vol. 32, No. 4, Summer 2015, ss. 435-442.
- Clark B, Lawyers and Mediation, Springer-Verlag, Berlin Heidelberg, 2012.
- Özcan C, "Fransız Hukukunda Aile Arabuluculuğu", Y. 5, S. 9, Haziran 2017, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, ss. 383-396.
- College of Mediators, Framework to approve providers of initial professional practice consultancy training, ss. 1-9.
- College of Mediators, Framework to approve providers of continuing professional development, ss. 1-7.
- College of Mediators, Framework for approval of specialist mediation training (special educational needs & disability mediation), ss. 1-10.
- College of Mediators, Framework for approval of foundation mediation training programmes, ss. 1-16, (College of Mediators, foundation mediation training).
- Crampton A, "Elder Mediation in Theory and Practice: Study Results From a National Caregiver Mediation Demonstration Project", Journal of Gerontological Social Work, 56:5, Taylor & Francis Group, 2013, ss. 423-437.
- Dolores B, "Family/Divorce Mediation- A Responsive Process", Canadian Community Law Journal, Vol. 7, 65, 1984, ss. 65-71.
- Erickson Stephen K/Erickson S, McKnight M. Family Mediation Casebook, Theory and Process, Brunner/Mazel Publishers, New York, 1988.
- Fırat E, Aile Arabuluculuğu, EBYÜSBE, (Dan: Prof. Dr. İbrahim Özbay), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzincan, 2021, (Fırat, Aile Arabuluculuğu).
- Fırat E, "Evlilik Arabuluculuğu", Y. 13 S. 49, Ocak 2022, TAAD, ss. 371-388.
- Fırat E, "İngiltere'de Aile Arabulucularına Yönelik Uygulama (Etik) Kuralları", C. 47, S. 4, 2021, Yargıtay Dergisi, ss. 1307-1342, (Fırat, İngiltere).
- FMC Manual, Professional Standards and Self-Regulatory Framework, September 2014, ss. 1-50, (FMC Manual).
- FMC Code of Practice for Family Mediators, November 2018, ss. 1-11, (FMC Code).
- Foley K, "To Co-Mediate or Not to Co-Mediate — That is the Question", Bond Law Review, Vol. 29, Issue 1, Article 7, 2017, ss. 95-107.
- Giardini F, "Joint Custody of Children on Separation and Divorce: The Current Law in Italy: An Overview of the Law and How It Is Applied", Int'l Surv. Fam. L. 227, 2014, ss. 227-244.
- Goodman A, Arabuluculuğa Hazırlanmak, Arabuluculuktan Yararlanacaklar için Rehber, 2016.
- Güllüoğlu Y, "Aile Arabuluculuğu (Family Mediation)", Y.4, S.13, 2015, İdeal Hukuk Dergisi, ss. 98-103 (Güllüoğlu, Aile).

Güllüoğlu Altun Y, "Family Mediation (System Overview)", *IJTIHALD Journal On Legal and Economic Studies*, Vol. 08 / No. 04, Year 2019, Serial Number:22, ss. 1-12 (Güllüoğlu Altun, Family).

Güllüoğlu Altun Y, "Ailenin Korunması Açısından Aile Arabuluculuğu Düzenlemesine Genel Bakış", *II. Uluslararası İnsan Hakları Sempozyumu Ailenin Korunması Hakkı Bildiriler Kitabı*, Tihek, Ankara, 2020, ss. 495-516 (Güllüoğlu Altun, Ailenin Korunması).

Hatemi H/Oğuztürk Kalkan B, *Aile Hukuku Ders Kitabı*, 5. bs., İstanbul, 2016,

Kavasoglu A/Gündoğdu T, "Aile Arabuluculuğunun Tarihi Gelişimi ve Ülkemizdeki Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi", *C. 11, S. 2, Y. 2021, SDÜHFD*, ss. 773-789.

Könezoğlu B, *Aile ve Ailenin Korunması*, (Dan: Doç. Dr. Şebnem Akipek), AÜSBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Kelly Joan B, "Issues Facing the Family Mediation Field", *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol. 1: 37, 2000, ss. 37-43.

Maclean M/Eekelaar J. *Lawyers and Mediators the Brave New World of Services for Separating Families*, Oxford and Portland, Oregon, 2016.

McCann-Beranger J, *Exploring the Role of Elder Mediation in the Prevention of Elder Abuse Final Report*, Canada, 2013.

Milne Ann L/Folberg J/Salem P, *The Evolution of Divorce and Family Mediation An Overview*, Folberg, J., Milne, Ann L., Salem, P.(eds.), *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York, 2004.

Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Developed by The Symposium on Standards of Practice, Approved by the ABA House of Delegates, February, 2001, ss. 1-21.

Molgora S/Ranieri S/Tamanza G, "Divorce and Coparenting: A Qualitative Study on Family Mediation in Italy", *Journal of Divorce & Remarriage*, 55:4, 2014, ss. 300-314.

NFM, *A Guide to Becoming a Family Mediator*, ss. 1-13.

O'Shea, R/Conneely S, "Family Mediation: The International Context", *Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers*, Vol. 36, 2024, ss. 485-498.

Özbek Mustafa S, "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin "Aile Arabuluculuğu" Konulu Tavsiye Kararı", *DEÜHFD*, C. 7, S. 2, 2005, ss. 71-102.

Öztan B, *Aile Hukuku*, 6. bs., Ankara, 2015.

Raisner J K, *Mediation with Never Married Parents*, Folberg, J., Milne, Ann L., Salem, P.(eds.), *Divorce and Family Mediation Models, Techniques, and Applications*, New York 2004.

Parkinson L, *Aile Arabuluculuğu*, (Sorumlu Editör: Fatma Yonca Yücel), TC. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı, Ankara, Ocak 2018.

Phear Patrick W, "Family Mediation: A Choice of Options", *The Arbitration Journal*, Vol. 39, No. 1, March 1984, ss. 22-30.

Schadow K, *Elder Mediation, Ein Konzept zur Erhöhung der Lebensqualität und Selbstbestimmung im Alter*, Band 6, Wolfgang Metzner Verlag, 2016.

Sunay İ, "Aile Arabuluculuğu Family Mediation", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, C. 20, S. 1, Nisan 2009, ss. 23-31.

Roberts Marian R, *Mediation in Family Disputes Principles of Practice*, 4. Ed., Ashgate, 2014,

Taylor A, *The Handbook of Family Dispute Resolution, Mediation Theory and Practice* Jossey-Bass, 2002.

Tiryaki M, (Editör); Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları Sempozyumu, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara, 2006.

White Paper, Looking to the Future Mediation and the Ground for Divorce, The Government's Proposals, April 1995.

İnternet Kaynakları

Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R (98) 1 of the Committee of Ministers to Member States on Family Mediation, m.5, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804ecb6e>, s. 14-16, s.e.t: 20.04.2024.

Fiske J/Neumann K/Israel L/Boardman Susan K, "Marital Mediation: An Emerging Area of Practice" (May 2009), <https://mediate.com/marital-mediation-an-emerging-area-of-practice/>, s.e.t: 26.04.2024.

Green Angela S, "What is Marital Mediation or Mediation To Stay Married?", August 2009, <https://mediate.com/what-is-marital-mediation-or-mediation-to-stay-married/>, s.e.t: 26.04.2024.

Meier I, "Mediation and Conciliation in Switzerland", ss. 1-19, https://www.uzh.ch/175jahre/fakultaeten/recht/fachbereiche/zprschkg/Dokumente/report_mediation_eng.pdf s.e.t: 20.06.2024

https://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/family/rules_pd_menu, s.e.t: 02.05.2024.

<https://collegeofmediators.co.uk/about-us/>, s.e.t: 03.05.2024.

<https://collegeofmediators.co.uk/training-courses/>, s.e.t: 03.05.2024.

<https://www.barcouncil.org.uk/about/about-the-bar/other-organisations.html>, s.e.t: 04.05.2024.

<https://www.lawsociety.org.uk/about-us/>, s.e.t: 04.05.2024.

<https://thefma.co.uk/about-the-fma/>, s.e.t: 07.05.2024.

<https://thefma.co.uk/how-do-you-become-a-mediator/>, s.e.t: 07.05.2024.

<https://thefma.co.uk/fma-foundation-training-course/>, s.e.t: 07.05.2024.

<https://thefma.co.uk/training-hub/train-to-become-a-family-mediator/>, s.e.t: 07.05.2024.

<https://www.nfm.org.uk/about-us/history/>, s.e.t: 08.05.2024.

<https://www.nfm.org.uk/mediator-services/cpd-for-family-mediators/>, s.e.t: 08.05.2024.

<https://thefma.co.uk/training-development-with-fma/>, s.e.t: 08.05.2024.

<https://resolution.org.uk/mediation-qualifying/>, s.e.t: 09.05.2024.

<https://resolution.org.uk/mediation-qualifying/mediation-foundation-training-course-content/>, s.e.t: 09.05.2024.

<https://www.familymediationcouncil.org.uk/us/>, s.e.t: 11.05.2024.

<https://www.bafm-mediation.de/ausbildung/ausbildungsrichtlinien/ausbildungsordnung-der-bafm-fur-familien-mediation/>, s.e.t: 08.06.2024.

<https://familymediationtraining.ca/>, s.e.t: 20.06.2024.

<https://www.floridamediationtraining.org/>, s.e.t: 20.06.2024.

<https://www.cpdstandards.com/resources/what-is-cpd/>, s.e.t: 23.06.2024.